

Városunk

Budapesti Honismereti Híradó

VIII. évfolyam 2. szám

2005. április

József Attila és kultusza

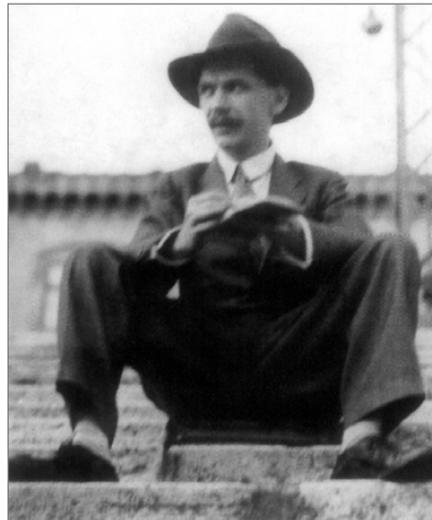
Megemlékezések születése százéves jubileumáról

A József Attila Társaság tevékenységét Veres András irodalomtörténész, a költő életművének ápolására létrehozott szervezet társelnöke 2004. április 6-án, Budapest Főváros Levéltára konferencia termében tartott József Attila emlékesten ismertette.

Elmondása alapján napjainkban – a szakmai kutatók számát tekintve – József Attila a magyar irodalomtörténet egyik legnépszerűbb alakja. Számtalan szakdolgozat, tanulmány, könyv foglalkozik vele. Már halála

másnapján kialakult egy József Attila kultusz. Ez a későbbi évtizedekben más és más formát öltött. Három főbb szakaszt lehetett elkölníteni a kultusz vizsgálata során: a halála és az 1947–48 közötti időszakét, a pártállami József Attila kultuszt, harmadikként pedig a hatvanas években kezdődő, a hetvenes, nyolcvanas években tetőzött.

József Attila ugyanúgy a „költőnek” lett a szinonimája, mint ahogy ez korábban Petőfivel történt. Veress András hangsúlyozta

József Attila 1935 körül (PIM)

azonban, hogy kultusza az állami támogatás mellett élő és népszerű kultusszá lett. Érdekes, ahogy az el-

lenzék József Attila életművének felhasználására törekedett. A '70-es években „Eszmélet” címmel folyóiratot akartak indítani. A másik oldalon viszont, 1994-ben az MDF elleni koncert középső szakaszában kizárólag József Attila verseket adtak elő.

A költő világnézetének egyik leg-erősebb vonalát az anarchizmus je-

lentette, amellyel Párizsban ismerkedett meg. Csakis költőként akart azonban él-
(Folytatása a 2. oldalon.)

Ferencváros és a költő

Emlékhely és rendezvényei

A ferencvárosi Gát utcai József Attila emlékhely tevékenységéről Losonczy Attila, az emlékhely vezetője 2004. április 6-án, Budapest Főváros Levéltára konferencia termében tartott József Attila emlékesten számolt be. A Budapesti Honismereti Társaság szervezte József Attila emlékest a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Nemzeti Évfordulók Titkársága pályázati támogatásával valósult meg.

Több mint négy évtizede, 1964 áprilisában Kaszák Lajos nyitotta meg József Attila első emeleti lakása két szobájában a '30-as évekbeli munkáslakásként berendezett kiállítást.

A tárlat 1975-ben leköltözött a ház földszintjére, megnyitáskor Juhász Ferenc is közreműködött. (Folytatása az 5. oldalon.)

József Attila szülőháza (Budapest IX., Gát u. 3.)

Helytörténeti gyűjtemény a Hegyvidéken

Jelentős lépést tett előre a Hegyvidék lokálpatriotizmusának ápolása terén 2005 januárjában a Hegyvidék, Budapest XII. kerületi Önkormányzata. Ekkor kezdte meg működését új intézménye, a Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria. Székhelyén, a Beethoven utca 1/b-ben kapott helyet a kerület helytörténeti gyűjteménye. A kétszintes épületben régebben óvoda működött, átépítése és felújítása a napokban fejeződött be. Mintegy 270 négyzetméter hasznos tere a garancia, hogy megfelelő keretek között bemutatásra és népszerűsítésre kerülhet a városrész történeti múltja.

Az új intézmény létrehozását több szempont indokol-

ta. A Városmajor utcában, a XII. kerületi Művelődési Központ telephelyeként 1998-tól működő helytörténeti gyűjtemény és galéria a többirányú elvárásoknak nem tudott eleget tenni. Megnyitása óta itt főként képző- és iparművészeti kiállítások valósultak meg, a történeti múlt bemutatása háttérbe szorult. Nemrég befejeződött a kerület egyik kiemelkedő műemlékének, az önkormányzat tulajdonában lévő Barabás-villának a rekonstrukciója – egyik szárnyát kiállító-teremnek alakították ki. Az említett két kiállítóhely az új intézmény két telephelyeként főként művészeti (kiállítói) tevékenységet végez majd.

(Folytatása a 5. oldalon.)

Múzeum a nemzet könyvtárában

Magyar Kultúra Emlékívet adtak ki

Az Országos Széchényi Könyvtár dísztermében április 4-én a Budavári Királyi Palotába telepítés húszéves jubileuma alkalmából emlékülést tartottak. Nemzeti könyvtárunk főigazgatója, dr. Monok István szerint az elmúlt két évtized bizonyította, hogy jó lakói voltak ennek az épületnek. A Magyar Nemzeti Múzeumból átköltözve könyvtárunk a világ egyik legszebb épületében kapott helyet, ami egyben a legbiztonságosabbak közé is tartozik.

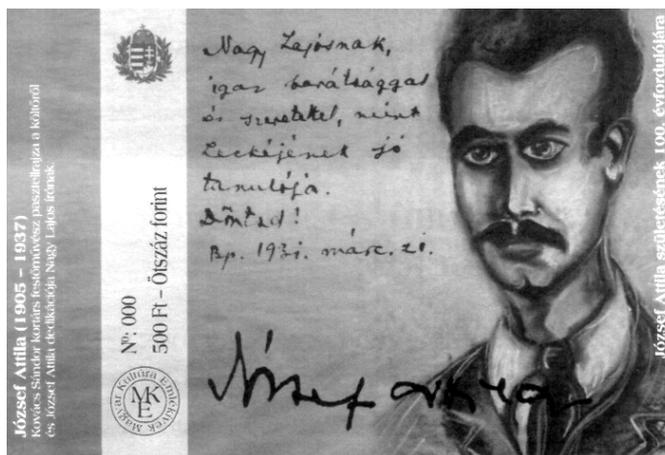
Az emlékülésen került bemutatásra a Magyar Kultúra Emlékív sorozat első hét darabja (Jókai Mór, Széchényi Ferenc, Balassi Bálint, Riesz Frigyes, József Attila, Szabó Ervin, Carolinus Clu-

sus évfordulóiról megemlékezve). Az emlékévek A/3-as nagyságban, 50–50 számozott példányban, eredeti, barna, kék és szürke nyomatban készültek, a hátsó oldalukon származási igazolással lettek ellátva. Tematikus emlékvékként a világon egyedülálló sorozatot alkotnak, népszerűsítve egyben a magyar kultúrát.

A húszéves jubileumi ünnepség maradandó „emlékeként” felavatták az Országos Széchényi Könyvtár Múzeumát. Ez már korábban is működött, de a 8. emelet galériáján, eldugva és nehezen megközelíthetően. Most egy igazán forgalmas helyen, a bejárat utáni büfé mellett csodálhatjuk meg elődeink egykori

könyvtárainak berendezését, a könyvtári működés mindennapos kellékeit. Száz évvel korábbi tárgyak (bútorok, fényképezőgépek, könyvkötő gépek, írógépek, pecsétek, könyvek, archív

fotók...) köszönnek itt ránk, egy elmúlt korszak rekvizitumaiként. A bemutatóteremmel szembeni tárlókon korabeli kisnyomtatványok és a falon a könyvtármúzeum „útmutatója” fogadja a látogatókat (könyvtári műhelyek, könyvtáros dolgozószoba, raktár, olvasó, az igazgató szobája leírása).

Magyar Kultúra Emlékív – József Attila korabeli grafikájával és dedikációjával

József Attila és kultusza

● folytatás az első oldalról

ni, semmilyen más tevékenységre nem volt hajlandó. Életprogramját maximálisan teljesítette is, de függővé vált a különböző pártfogóitól. Nem volt szegény! Halász Gábor jól látta, hogy József Attilánál a szegénység nem a fizikai állapotot jelentette.

Társaságuk létrehozásának gondolata 2001-ben merült fel és 2003-ban alapították meg. Alapszabályukban rögzítették, hogy részben tudományos, részben szellemi műhelyként kívánják ápolni József Attila emlékét. Egyben megkísérlik az életmű tudományos kutatását és népszerűsítését összehangolni. Megalapítását főként a József Attila kutatás negatív irányba terelődése indokolta. Ma éles viták vannak a József Attila értelmezésben. Azonban

nem József Attiláról van a szakmai vita, hanem arról, hogy milyen módszerben, milyen céllal érdemes a költővel foglalkozni. A téma jelentőségét jól mutatja, hogy az UNESCO a 2005. évet József Attila évnek nyilvánította.

Az elmúlt évben kipróbáltak néhány területet, amelyet különösen fontosnak tartottak. 2004. április 18-án konferenciát szerveztek a költőnek a nemzetközi kulturális életben elfoglalt helye megismerésére. (Az egyik legszebb nekrológot róla Arthur Koestler írta, aki nagyra értékelte költészetét.) Kora irányzataihoz csatlakozva József Attilának az 1920-as években egy avantgárd korszaka, a harmincas években egy klasszicizáló korszaka volt. Szintén 2004 áprilisában „Fiatal életek indulója” címmel kizárólag egyetemi és

Phd hallgatóknak szerveztek szakmai kutatásokat ismertető konferenciát.

A százéves jubileumra az előkészítésnek köszönhetően most, április 8–9-én, egy kétnapos nemzetközi konferenciával tudnak megemlékezni a Bakáts tér 14-ben. Ezen kizárólag József Attila válogatott verseinek külföldi fordítói és fordításai kerülnek bemutatásra: franciául, olaszul, románul, spanyolul, szerbül, németül, angolul, svédül... szólalnak meg a versek. A másik konferenciájukat április 22. és 23-án tartják. Ennek az un. Junior konferenciának egyik célja a szakmai utánpótlás erősítése (pl. József Attila költészete és a vajdasági magyar irodalom; Az imádság megújítása József Attila költészetében...).

A Petőfi Irodalmi Múzeumban szintén április 8-án a József Attila Társaság és a Ferenczy Irodalmi Egyesület kerekasztal beszélge-

tést szervez a költő halálának emlékére (témája pl.: a pszichoanalízisnek milyen szerepe van József Attila költészetében).

Az év végéig igen gazdag programsor valósul meg, a százéves jubileum kapcsán. Komáromban József Attila tábort szerveznek, az előadók egy részét a Társaságuk adja. Szekszárdon a „Tanítani” c. konferenciát júliusban rendezik meg. Itt az iskolai oktatás kerül napirendre – sok fogalom van a költő verseiben, amik ma már kevésbé ismertek. Például a mosás technológiájának változása miatt nem köztudott a padlás egykori szerepe, vagy a kékítő...

A Budapesti Honismereti Társaság szervezte József Attila emlékest a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Nemzeti Évfordulók Titkársága pályázati támogatásával valósult meg.

G.T.

József Attila újpesti kalandozásai

Emlékidzés a költő születésének centenáriumán

Szívügyei gyakran Újpestre szólították a harmincas évek elején József Attilát. Természetesen nem udvarolni járt a terézvárosi otthonától távoli munkásvárosba, hanem elsősorban „taní-tani”: szemináriumokat tartani, közösségi élményt szívni magába – no és barátkozni.

Berda Józseffel, Újpest híres-nevezetes poétájával a húszas évek végén kötött élete végéig tartó barátságot. A két „csavargóírikus” – így nevezték a kritikusok a szegénységben rokon, mindig éhes, ételre-italra, szépségre és otthonélményre áhító költőtípust – gyakran késhegyig menő vitát folytatott egy pohár bor mellett, valamelyik vendéglőben, a költészet lényegéről, egymás verseiről, a politikáról meg az irodalmi életről. No, és természetesen Babits Mihályról, a *Nyugat* főszerkesztőjéről, aki ellen átmenetileg mindketten föllázdak, amikor – Németh László tollából –

sértő hangú, lekezelő kritika jelent meg kötetükről a modern irodalom legtekintélyesebb folyóiratában.

Bohém és komoly programok jól összefértek Jó-

pártfeladatként az ifjúmunkásoknak marxista szemináriumokat tartott Újpesten és Rákospalotán, hogy öntudatra, az osztályharc fontosságára ébressze őket.

Az 1979-ben lebontott Újpesti Munkásotthon (Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény)

zsef Attila számára újpesti kalandozásai során. Amikor 1930 elején csatlakozott az illegális kommunista mozgalomhoz, testhezálló

(Otthon aztán lelkesen mesélte élettársának, Szántó Juditnak, milyen érdeklődéssel hallgatták népszerűen kifejtett tudományos té-

ziseit szeminaristái a fásaszító munkanap végén.)

Hétfvégén túrázni járt a baloldali fiatalok kedvelt Duna-parti találkozóhelyére, a gödi „fészekbe”, vagy a budai hegyekbe. Ekkoriban írta, névtelenül, a Vörös Segély gyűjtőakciójára agitáló *Lebukott* című versét, melyet a mozgalmi kirándulásokon maga is elszavalt, sőt az Újpesti Munkásotthon kulturális rendezvényein is előadták a szájról-szájra hagyományozódó költeményt, melyről senki sem tudhatta, ki a szerzője. Szükség volt a „konspirációra”, mert az illegális pártmunkásokat a lebukás és a rendőrségi kényszervallatás veszélye fenyegette.

A munkásotthonban – melyhez már elnevezése miatt bensőséges érzelmek fűzték a költőt – gyakran hallhatta saját verseit a műsoros esteken: vagy énekelve, Vándor Sándor és mások megzenésítésében, vagy előadóművészek és tehetséges ifik tolmácsolásában. De a kortársak, akiknek megadatott, hogy láthassák-hallhassák az újpesti kalandozásai során verseit is szívesen népszerűsítő költőt, egybehangzóan állították: senki nem tudott olyan tökéletesen József Attila-verseket szavalni, mint – József Attila.

A szemináriumvezető költő alakját később Andrási Gyula, akkori cipész-munkás (az ötvenes évek végén Újpest párttitkára) elevenítette föl a *József Attila Emlékkönyvben* (Szerk.: Szabolcsi Miklós, Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1957), míg a korabeli újpesti irodalmi és művésztsárság tagjai körében tett látogatásáról Acsády Károly, újpesti hírlapíró számolt be ugyanott, *Sündisznótor* című, novellisztikus írásában.

Valachi Anna

A Maderspach „Lánchíd”

Megtelt a Hadtörténeti Intézet és Múzeum díszterme 2002. november 22-én, a Lánchíd Kör Maderspach Károly emléknapiján. A rendezvény megvalósításában a múzeum, az akkor tízéves Duna Televízió és a ma élő Maderspach leszármazottak is jelentős szerepet vállaltak. Két év múltán pedig, nemrég kezünkbe vehettük a Lánchíd Köri Füzetek 4. számát, amely az elhangzott előadások szerkesztett változatát tartalmazza.

Kiadványuk az emlékülést rendezők képviselőinek és dr. Nagy Gábor Tamás budavári polgármesternek lejegyzett köszöntőivel kezdődik. A következő nagyobb blokk az emlékülésen levetített Duna-televíziós film, „A HÍD Százötven éves a Lánchíd” szöveggönyvét közli.

Az első tanulmány a hídépítés műszaki előkészítését, a történeti előzményeket és a hídterveket ismerteti: szerzője Szabó László muzeológus. Laár Tibor és Rempert Zoltán írása az 1848/49-es szabadságharc során jelentős szerepet vállaló Maderspach-család történetét a hazai bányászat és kohászat fejlesztése kapcsán vizsgálta. Csikány Tamás hadtörténész tanulmánya a ruszabányai gyár – vezetője és a tulajdonostársa volt Maderspach Károly – és az 1848-as hadiipar kapcsolatát tárta fel.

A *Maderspach „Lánchíd”* – egy elfeledett álm című, hatvan oldalas füzet kiadója a Lánchíd Kör, megjelenését a Budavári Önkormányzat és pályázati támogatások tették lehetővé.

(Hozzáférhető a Lánchíd Kör Egyesületnél. Postacímük: 1251 Bp., Pf. 101., tel.: 06-1-383-1842)

József Attila Kispesten

A kispesti Munkásotthonban 1930-31-ben engedéllyel működött a munkásmozgalommal foglalkozó „Madzsar szeminárium”. Hallgatói a Vas- és Fémmunkás Szövetség tagjai (a vasasok) és a Wekerle telepi eszperantisták voltak. A munkásoknak ünnepet jelentettek ezek az estek, ahova hétköznapon is „tisza, vasalt ingben” jártak.

Egyik hallgatója szerint József Attiláról tévesen írják, hogy fakó arca volt és lehajtott fejjel járt, s bátortalanul, ügyetlenül közeledett az emberekhez. Emlékezete szerint a Munkásotthonban fennhangon tartotta meg előadásait. Igen képzett marxistának tartotta, nemcsak emlegette gyakran A Tőkét, de meg is magyarázta. Csodálkozott, hogy ez a fiatal költő – akinek a verseit a Népszavában olvasta – mennyire otthonos a marxista tanokban és a politika területén. Meglepte hallgatóit, hogy József Attila nem felolvasta előadását, csupán jegyzetibe tekintett bele olykor. Szokás volt, hogy az elő-

adók nem siettek el, hanem beszélgettek a hallgatókkal az elhangzottakról. Így volt ez József Attilánál is, aki sokszor késő estig maradt velük.

A Munkásotthonba ellátogatott Várnai Zseni, Tuba Károly, Bodrogi Zsigmond és az általuk elmondott versekről is beszélgettek hallgatói József Attilával – így tudták meg, hogy szintén költő. Meg is kérték: úgy jöjjön hozzájuk, hogy csak verseket mondjon. Előadóstjére ígéretet tett és megajándékozta őket a „Nincsen apám se anyám” című kötetével. Az ígéretét azonban nem váltotta be, mert a központ ebben már megakadályozta. Ekkorra egyre többen észlelték a költő és a párt megromlott kapcsolatát.

Nagyra értékelte József Attila költészetét az előadásokat szervező Jáhn Ferenc, de a párt ítéletét nem tudta közölni József Attilával. Szántó Juditnak – élettársának és versei előadójának – mondta: „...a kultúresten bárkitől szavalhatsz verseket, csak József Attilától nem.” Judit nem akart

hinni a fülének: „megőrültél?” Jáhn leszegett fejjel csak annyit mondott: „Nem én! Mások!”

Szintén Judit mondta később: „Így értesültem, és nem akárkítól, hogy József Attila már nemcsak szemináriumot nem vezethet többé, de verseit se szavalthatom azoknak, akiknek írta. Akkor és így bizonyosodhattam meg arról, hogy kizárták a pártból”

Jáhn Ferenc özvegye emlékezve arra a hajnalra amikor férje gyalog, beteg tüdővel megviselten ment haza Kispestre, megértette keserűségét: „Mert sújthat-e fájó kötelességgel a fegyelem a barátot, minthogy

felsőbb pártmegbízásból éppen neki – meggyőződése ellenére – kellett továbbítani a szigorú döntést, amit Szántó Judittal közölt, s amit képtelen volt József Attilának elmondani”

Kispesti barátaival József Attila nem szakította meg kapcsolatát, gyakran látogatott el Mészáros László szobrász műtermébe, akinek „Határnéző parasztszony” című szobrára írta az Emlék című versét, és valószínű, hogy más külvárosi versekre is Kispest ihlette meg a költőt.

(Mátyás Ferenc: Városzéli szülőföld c. könyve alapján összeállította: Csukás Irén.)

A kispesti szeminaristák 1930-31-ben

József Attila életrajzok válogatott bibliográfiája

Sárközy Péter (1945-) „Kiterítenek úgyszólván” : József Attila kései költésze / Sárközy Péter. – 2. kiad. – Budapest : Argumentum, 2001. – 220 p.

Tanulmányok József Attiláról / szerk. Kabdebó Lóránt [et al.]. – Budapest : Anonymus, 2001. – 322 p.

Németh Attila (1954-): József Attila pszichiátria betegsége(i) : változatok egy témára / Németh Attila ; [az illusztrációkat Nagy Frigyes ... kész.] –

[Budapest] : Filum, 2000. – 121 p.

Horváth Béla, N. (1953-): József Attila, 1905-1937 / N. Horváth Béla. – Horpács : Mikszáth, [2000]. – 155, [2] p.

József Jolán (1899-1950): József Attila élete / József Jolán. – [Budapest] : Makai Á., cop. 1999. – 299 p., [20] t.

Tverdota György (1947-): József Attila / Tverdota György. – Budapest : Korona, 1999. – 285 p.

Valachi Anna: József Attila / Valachi Anna. – [Budapest] : Elektra Kiadóház, 1999. – 183 p.

Szabolcsi Miklós (1921-2000): Kész a leltár : József Attila élete és pályája, 1930-1937 / Szabolcsi Miklós. – Budapest : Akad. K., 1998. – 1015 p.

Tverdota György (1947-): A komor föltámadás titka : a József Attila-kultusz születése / Tverdota György. – [Budapest] : Pannonica, cop. 1998. – 272, [6] p.

Összeállította: **Buda Attila**

Jászsági könyvtár gyarapítása

A Jászok Egyesülete köszönettel elfogad könyvtára számára jászsági vonatkozású kiadványokat.

1537 Bp., 114 Rb. 367.
jaszokegyesulete@freemail.hu

Helytörténeti gyűjtemény a Hegyvidéken

• folytatás az első oldalról

A Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria működésének elindítására a történész végzettségű dr. Müllner Jenő kapott bizalmat, aki másfél évtizedes tevékenységével bizonyította a városrész történeti múltjának ápolása iránti elkötelezettségét. A Hegyvidék című lap felelős szerkesztőjeként szinte minden számban jelentős teret adott a kerületi lokálpatriotizmust erősítő, a természeti értékeket bemutató írásoknak. Kezdeményezésének köszönhető a kerület reprezentáns várostörténeti sorozata, amelynek sorozatszerkesztői feladatait is ellátta. A már megjelent kötetek – Hegyvidéki fotográfiák (1999), Hegyvidéki vendéglátás (2004), Hegyvidéki épületek (2005) – szakmai szempontból is értékes kiadványok, amelyek

a városrészt kutatóknak kiindulási pontként szolgálhatnak a későbbi évtizedekben. Talán említésre érdemes, hogy ez a sorozat a Hegyvidék máig hiányzó monográfiáját is nagyrészt pótolja. Így „otthonosan”

A fogaskerekű svábhegyi állomása az 1890-es években (Hegyvidéki Fotográfiák)

mozogva vázolhatta fel dr. Müllner Jenő az elvégzendő feladatokat.

– Kezembe akadt egy cikk az 1980-as évekből. A Hegyvidékben megjelent írásban Molnár Imre, a kerületi helytörténeti munka-

bizottság vezetője ismertette, hogy milyen körülmények között alapították meg az első helytörténeti „lerakóhelyet”, hogyan kezdték meg a gyűjtést. A szűkebb pátria iránti elkötelezett szeretet volt az, ami megragadott írásában, ami engem is vezérel. Az alapítók gyűjtött anyaga most méltó helyre kerül, bemutathatóvá válik.

ja szolgálni. Alatta van a gyűjtemény raktára. Az emeletre a kutató- és könyvtárszoba és az intézmény munkatársainak irodái kerültek. Jelenleg folyik a gyűjteményi anyag átvétele, feldolgozása, a megóvását biztosító feltételek kialakítása. Első helytörténeti kiállításunkat ősszel tervezzük megnyitni.

Tájékoztatása alapján a helytörténeti szakkönyvtárat a kerület iskoláira, a szakdolgozatokat írókra és a tudományos kutatókra egyaránt számítva alakítják ki. Legfontosabbnak az ifjúsági korosztály megnyerését, lokálpatriotizmusuk erősítését tartotta. Tervezi az együttműködés kialakítását a kerület iskoláival, a helytörténetet oktató tanárokkal. A helytörténeti gyűjtemény féléves kiállításai mellett a két galériában is lehetőséget látott helytörténeti jellegű (a kerület írói, festői...), de rövidebb időtartamú kiállítások megvalósítására.

gabriel

Ferencváros és a költő

• folytatás az első oldalról

1995-ben Faludy György neve fémjelezte a József Attila születésnapjára megemlékezést. A most megtekinthető irodalomtörténeti kiállítást 2002 áprilisában adták át.

Az első két terem a költő életútját mutatja be, a harmadik teremben versesköteteket, folyóiratok címlapjait, a József Attilát értékelő prózából idézett részeket láthatunk. Tárgyi emlék a költőtől nem nagyon maradt, csupán tolltollát, tárcáját, zsebóráját tudják bemutatni. A kiállítás célja, hogy mindenki maga alakíthassa ki saját József Attila képét.

A hagyományos április 11-i koszorúzás mellett 2002 decemberétől József Attila haláláról gyertyagyűjtással emlékeznek meg. Ekkor és itt volt a József Attila Társaság alapuló gyűlése. Rendhagyó irodalomórák, szavaló-, tanulmányi-,

József Attila-emléktábla a Gát utcai szülőház falán

zenei- és képzőművészeti versenyek, a diákköltők találkozója, a ferencvárosi József Attila emlékhelyek koszorúzásai az emlékhely már rendszeresen visszatérő rendezvényei.

A József Attila Társasággal összefogva idén országos vetélkedősorozatot indítottak: tanulmányírói, szavaló, zenei, képzőművészeti kategóriákban. Három korcsoportra osztották a résztvevőket – az általános iskola 7–8. osztályosai, a szakiskolások és a gimnazisták külön-külön versenyezhetnek. A zenei versenyben nem volt stílusmegkötés, saját feldolgozással is lehetett indulni.

Tervezik az emlékhely anyagának bővítését. A Petőfi Irodalmi Múzeummal

közösen egy interaktív kiadványt készítenek elő. Elsődleges célcsoportjuk a diákság. Egyedülálló módon bemutatják József Attila utolsó leveleit, a halálával kapcsolatos dokumentumokat.

Az április 11-i Költészet Napi József Attila megemlékezésén – a születésének 100. évfordulója alkalmából tartott koszorúzáson – a IX. kerületi Gát utca 3. udvarán Bozóki András, az NKÖM minisztere tart beszédet. A koszorúzáson részt vesz Gegesy Ferenc, Ferencváros polgármestere, L. Simon László, a Magyar Írószövetség titkára, Tverdota György, a József Attila Társaság elnöke, valamint a József Attila emlékbizottság tagjai.

T.J.

RÓLUNK – RÖVIDEN

Budapesti Honismereti Társaság

Társaságunk elnökségének tagjait idei első ülésünkre Breinich Gábor elnök február 23-án Budapest Főváros Levéltára tárgyalójába hívta össze. Az előző ülés óta eltel időszakról Gábrriel Tibor titkár adott tájékoztatást.

Beszámolt a *Budapesti História*k keretében tartott novemberi Szabó Ervin emlékülésről (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Fogadóterme) és a decemberi svábhegyi előadóestről (Német Kisebbségi Önkormányzat háza). Bejelentette, hogy az elnökség javaslatának megfelelően 2005 februárjától állandó helyszínen, Budapest Főváros Levéltára konferencia termében folytatódott a rendezvénysorozat. A *Hős Rákóczi népe* c.

ség tagjainak bemutatásra került, sajtótájékoztatóját (február 24.) másnap tartják. Az elnökség döntött a tiszteletpéldányok kiadásáról, majd elismerését és köszönetét fejezte ki az emlékkönyv elkészítésében közreműködőknek.

A Gyűjteményi Szakbizottság elnöke, Szöllősy Marianne a régi kerületi helytörténeti gyűjteményvezetők nyugdíjazásának, az új gyűjteményvezetőknek a Társasággal való együttműködése hiányának tulajdonította a szakbizottsági tagság lemorzsolódását. Az elnökség az éves közgyűlés elé vinni javasolta a kérdéskört.

A Budapesti Honismereti Társaság 2004. évi tevékenységét és gazdálkodását

Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv kiadása (elkészült), a Városunk négy számának megjelentetése, a Budapesti Históriak előadóestjeinek folytatása

budapesti helytörténeti portál indítására is lehetőség lesz. Az elnökség fővárosi tevékenységéért a Honismereti Szövetség emléklapjával való kitüntetésre ter-

Budapesti Históriak

Május 4. – *Háborús évek Budapesten (1914–1918)*

- Előadó: dr. Róbert Péter történész
- Műhely: A Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény és a Városvédő Kör tevékenysége
- Előadó: Bihari József gyűjteményvezető

Június 1. – *Karácsony Sándor szerepe az ifjúsági mozgalomban*

- Előadó: Karacs Zsigmond történész
- Műhely: Az Erdős Renée Házban folyó honismereti munka

– Előadó: Szelepcsényi Sándor helytörténész

Az előadóestek a hónap első szerdai napján, délután 5 órakor kezdődnek Budapest Főváros Levéltára új épületében (Budapest, XIII. Teve u. 3–5.)

– nyilvánosak, belépődíj nélküliek, előzetes bejelentkezés nem szükséges!

Megvédték Budapest hírnevét

A „Hős Rákóczi népe” elnevezésű, egy éven át zajló középiskolás művelődéstörténeti vetélkedő (meghirdetői: Honismereti Szövetség, Magyar Nemzeti Múzeum, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma) országos döntőjét március 18–19-én, Sárospatakon tartották meg. A regionális döntők után ide 12 magyarországi – köztük egy budapesti –, egy erdélyi és egy kárpátaljai középiskolás csapat jutott el pontszámaik alapján. A Veres Pálné Gimnázium színeiben versengő fővárosi csapat az országos döntő igen erős mezőnyében ragyogóan helyt állt, megosztott 5–6. helyezést ért el. Felkészítő tanáruk Szabó István, a diákcsoport tagja Arató Anna, Arató György és Barcs Tamás voltak.

országos középiskolás művelődéstörténeti vetélkedő fővárosi döntőjének megrendezéséről – amelyre Társaságunk kapott felkérést – a Városunk januári számában közölteket ismertette (a regionális döntőből egy fővárosi csapat bejutott az országos döntőbe). Részletes tájékoztatást adott a *Budapesti Honismereti Emlékkönyv* – a társaság elsőként kiadott könyve – megvalósításának menetéről. Az elkészült kötet az elnök-

az Ellenőrző és Számvizsgáló Bizottság 2005. február 18-án ellenőrizte. A revízió tapasztalatairól beszámolva a bizottság elnöke, dr. Sütő Józsefné a társaság könyvelését rendezettnek, működését az Alapszabálynak megfelelőnek minősítette.

A jelenlévők megvitatták a társaság 2004. évi közhasznú beszámolóját és a 2005. évi munkaterv tervezetét, a 2004. évi mérleget és eredmény-levezetést. Az idei év főbb tervei között a

mint kiemelt feladatok szerepeltek. Anyagi háttér megteremtése esetén az emlékkönyvet évente tervezzük hasonló szerkezettel, de mindig új tartalommal megtöltve kiadni.

A társaság titkára bejelentette, hogy több pályázatuk elbírálás alatt és kedvező esetben a számítógépes háttér fejlesztésére és egy

jeszti elő Beleznay Andort (Albertfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum vezetője), dr. Pintér Endrét (Óbuda Baráti Kör elnöke) és Sipos András (Budapest Főváros Levéltára főlevéltárosa), amelyek ünnepélyes átadására a pécsi Országos Honismereti Akadémián, június 27-én kerül sor.

Karsai László

(1948–2004)

Katonatiszti családba született, iskoláit édesapja szolgálati helyein, Cegléden, Kiskőrösön, Pécsen végezte. A Zalka Máté Műszaki Főiskolát 1970-ben hadnagyként fejezte be. Csapattisztként Pápán és Velencén, később a Honi Légvédelmi Parancsnokságon szolgált.

1999-től oktatási és kulturális területre vezényelték – a Kulturális Főigazgatóságon osztályvezetőként, szerkesztőként dolgozott. Ebből az időszakából maradandó alkotások sora kötődik nevéhez. Gondozta a „Katonai és politikai történelmi ismeretek”, a „Honvédelmi és állampolgári ismeretek” és a „Honvédtudósok” című sorozatokat, segítette jelentős emlékiratok megjelentetését. Ezekben az években került kapcsolatba a Kossuth Szövetséggel, a Budapesti Honismereti Társasággal és a hagyományörző gyermekszervezetekkel.

Korai halálát megdöbbenve vettük tudomásul, kedves emberségének emlékét őrizzük.

Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv

Egyfajta sajátos időutazást ajánl, Budapest múltja és jelene szimbiózisának megismerését a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár dísztermében február 24-én bemutatott *Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv*, amely egyfajta pillanatképet is adja a 2003. évi fővárosi helytörténeti tevékenységeknek és azok eredményeinek. Az emlékkönyv szerkesztése *Gábor Tibort* dicséri. Említésre érdemes a Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv színvonalas tipográfiája – *Bukovszki Antal* munkája –, a szakmai tanulmányokat és a civil szervezetek bemutatkozását lezáró korabeli illusztrációk (grafikák, kinyomtatványok, pecsétek...) sokrétűsége. Borítóján a főváros XX. század eleji látképével találkozhatunk, belső címlapján a középkori Victorinus-corvina lapszédíszítése kelt meglepetést.

A Budapesti Honismereti Társaság kiadásában meg-

jelenő kötet első felében ismeretterjesztő formában közölt tanulmányok valamint a szakmai anyagok által érintett kerületek lokálpatrióta civil szervezetei tevékenységét bemutató tájékoztatók váltogatják egymást – amelyek a Budapesti Historiák 2003-ban, havonta más-más kerületben tartott előadóján hangzottak el.

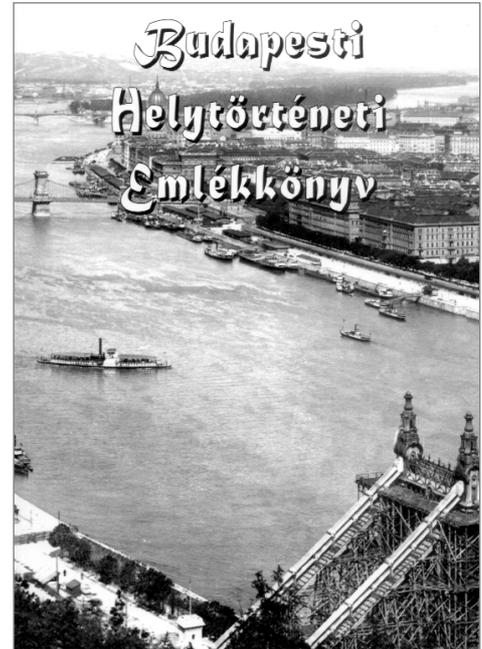
Az emlékkönyvben olvashatunk a budavári Szent György tér múltjáról, az ásatások eredményeiről, az Újpestet alapító Károlyi családról, az óbudai Birkl-gyűjteményről, a pálos rend budapesti jelenlétéről, az angyalföldi Ferdinánd piacról, Rákosszentmihály múltjának kutatásáról, a Szent Korona promontori látogatásáról – köztük pedig a mindezek feltárása, ápolása és népszerűsítése érdekében működő kerületi civil szervezetek munkájának eredményeiről, terveiről.

A kötet második felét alkotó fővárosi helytörténeti adattár az emlékkönyv kézikönyv jellegét erősíti – itt a fővárosi és kerületi közgyűjtemények és a kerületekben helytörténeti tevékenységet végző civil szervezetek főbb adatait találhatjuk meg – összeállítása *Szöllősy Marianne* érdeme –, kiegészítve egy 2003. évi fővárosi és kerületi helytörténeti bibliográfiával.

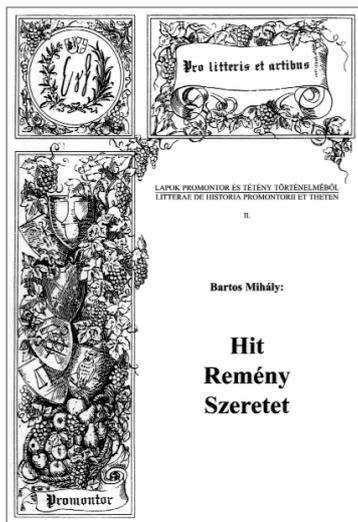
Az emlékkönyv létrejötté a főváros kerületeiben működő civil szervezetek összefogásának eredménye – tudhatjuk meg *Breinich Gábor*, a Budapesti Honismereti Társaság elnöke előszavából, kiadását a főváros Kul-

turális Bizottsága is támogatta.

A nagy sajtóvisszhangot kiváltó kötet kereskedelmi forgalomba nem kerül,

megvásárolható a Társaság székhelyén, az Újpesti Helytörténeti Gyűjteményben (Budapest, IV. ker. Berda József u. 48., K-P. 10–17 óra) és a Budapesti Historiák havonta tartott előadásain.

A Savoyai Jenő Asztaltársaság kiadásában jelent meg a *Lapok Promontor és Tétény történetéből* c. sorozat második kötete, *Bartos Mihály Hit – Remény – Szeretet* című könyve. A szerző eredeti módon a Budafok-

Lapok Promontor és Tétény történetéből

Hit – Remény – Szeretet

felsővárosi temető szimbolikáját dolgozta fel.

Budafok jelenlegi legrégebb temetőjében az első temetés 1887-ben volt. A régi szimbólumok használatát kutató *Bartos Mihály* több éves munka során gazdag anyagot talált, melyet ebben a kiadványban tár a közönség elé. *Cseh László* plébános előszójában a temetési kultusz szimbólum világának fontosságát hangsúlyozza.

„A régi sírokon még keresztény szimbólumok sora gyönyörködteti a látogatót. Ám fontos lenne a ma emberének e szimbólumok ismerete, hisz anélkül szinte

vakon sétálunk el a legértékesebb síremlék mellett. A régi szimbólumokban gazdag világot mutatja be számunkra ez az igen értékes tanulmány.”

Külön-külön fejezetekben ismerkedhetünk meg a különböző jelképek használatával, ábrázolásuk változataival és jelentésükkel. Konkrét példák tanulmányozhatjuk megjelenési formáikat. Egyenként vehetjük sorra a kriptákon, fejfákon lévő feliratokat, emlékszóvegeket és képi ábrázolásokat, melyeket magyarázó szövegek kísérik.

A kötetet a temető alaprajza, a sírhelyek feltalálásá-

nak táblázata, az alkotók felsorolása, a tulajdonosok névjegyzéke teszi teljessé. Rajzokon ismerkedhetünk a különböző kereszt típusokkal, és összesen 112 színes ill. fekete-fehér fotón tanulmányozhatjuk az olvasottakat. A kötetet megismerve elmondhatjuk, hogy a főváros temetői értékeinek feldolgozása újabb értékes tanulmánnyal gyarapodott.

A kötet kereskedelmi forgalomba nem került (beszerzhető a Savoyai Jenő Asztaltársaságnál: 1775 Budapest, Pf. 56., tel.: 226-1916).

(szm)

Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény és Dokumentációs Központ

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Jankóné Pajor Ildikó,
tel.: 201-7093, cím: 1013 Bp.,
Döbrentei u. 9., nyitva: Sze., P., Szo.:
14-18, V.: 11-18 óra

Óbudai Múzeum (Zichy kastély)

Vezető: Dr. Újj Irisz, tel.: 250-1020,
cím: 1033 Bp., Fő tér 1., nyitva: K-
V.: 10-18 óra

Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szöllősy Marianne,
tel.: 370-0652, cím: 1043 Bp.,
Berda J. u. 48., nyitva: K-P.: 10-17,
Szo.: 10-14 óra, zárva: 07. 01. – 08.
31.

Józsefvárosi Helytörténeti Alkotóműhely

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Ptilinyi Péter
tel.: 313-0298, cím: 1083 Budapest,
Szigony u. 39., nyitva: K., P. 14-16 óra.

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gönczi Ambrus,
tel.: 218-7420, cím: 1093 Bp., Pipa
u. 4., nyitva: K-P.: 10-16 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Bihari József,
tel.: 261-5569, cím: 1102 Bp.,
Halom u. 37/b., nyitva: K-Sz.: 10-14,
Cs.: 14-18 óra.

Alberfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum

Vezető: Beleznay Andor, tel.: 208-
6635, cím: 1116 Bp., Pentele u. 8.,
nyitva: K-Cs.: 16-18 óra,
zárva: 07. 01. – 08. 31, és egyéb
iskolai szünetekben is.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Dr. György Lajosné, tel.:
365-6126, cím: 1117 Bp., Erőmű u.
4., nyitva: Sze.: 15-18 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Kortárs Galéria

Vezető: Dr. Müllner Jenő, tel.: 457-
0500, 457-0501, cím: 1126 Bp.,
Beethoven u. 1/b. Jelenleg felújítás
miatt zárva, megnyitása 2005 szept-
emberében tervezett.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Juhász Katalin, tel.: 349-
1501, cím: 1132 Bp., Váci út 50.,
nyitva: K-Cs.: 10-18 óra, zárva: 06.
17. – 08. 11.

Rákospalotai Múzeum

Vezető: Mojzes Ildikó, tel.: 419-8216,
cím: 1158 Bp., Pestújhelyi út 81.,
nyitva: K., Cs., Szo.: 10-14, Sze.: 14-
18 óra, zárva: 07. 29. – 08. 27.

Erdős Renée Ház

Vezető: Bakonyvári M. Ágnes, tel.:
256-6062, cím: 1174 Bp., Báthory u.
31., nyitva: K-V.: 15-18 óra.

XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Frank Gabriella, tel.: 290-
5629, 295-0877, cím: 1181 Bp.,
Kondor Béla sétány 10., nyitva: H-
Cs.: 8-16, P.: 8-13 óra, zárva az
iskolai tanítási szünetek idején.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Siklós Zsuzsa, tel.: 281-
1619, cím: 1191 Bp., Fő u. 38.,
nyitva: K-P.: 14-18, V.: 10-16 óra.

Pesterzsébeti Múzeum

Vezető: D. Udvary Ildikó, tel.: 283-
1779, cím: 1203 Bp., Baross u. 53.,
nyitva: K-V.: 10-16 óráig, zárva: 07.
10. – 09. 15.

Csepel Galéria és Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Sárkány István, tel.: 278-
0710, cím: 1211 Budapest, Szent Im-
re tér 3.,

Budafok Barlanglakás Emlékmúzeum

Vezető: Garbóci László,
cím: 1222 Bp., Veréb u. 4.,
(Kulcs a Mező u. 52. sz. alatt,
Lakatos családnál)

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Sasvári Ilona, tel.: 287-0083
cím: 1238 Bp., Sztítás u. 105., nyitva:
K-Szo.: 14-18 óra, zárva: 06. 19. –
08. 10.

Budapest történetének válogatott bibliográfiája XVI.

Hétköznapok és vallásos élet a rézkor végén

: A Baden-kultúra 5000 éves emlékei Budapesten : A Budapesti Történeti Múzeum időszaki kiállítása: 2004. december – 2005. március / szerk. Endrődi Anna. – Budapest : BTM, 2004. – 71 p. : ill. ; 24 cm

Orvoslás Aquincumban : Időszaki kiállítás az Aquincumi Múzeumban 2004. május 22 – október 31. / [szerk. Zsidi Paula]. – Budapest : BTM Aquincumi Múzeum, 2004. – 40 p. : ill. ; 16x24 cm

A főváros régisége, 1780–1873 ; Közterek és magánterek, 1873–1940 : állandó várostörténeti kiállítás a Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli Múzeumában / szerk. Rostás Péter, Erdei Gyöngyi ;

[... szerzői Aczél Eszter Krisztina et al.]. – Budapest : BTM, 2004. – 130 p. : ill. ; 23 cm.

Változatok a történelemre : tanulmányok Székely György tiszteletére / szerk. Erdei Gyöngyi, Nagy Balázs. – [Budapest] : BTM : ELTE BTK Középkori és Kora Újkori Egyetemes Tört. Tansz., [2004]. – 460 p. : ill. ; 29 cm. – (Monumenta historica Budapestinensia ; 14.)

Ágai Adolf (1836–1916): Utazás Pestről – Budapestre, 1843-1907 : rajzok és emlékek a magyar főváros utolsó 65 esztendejéből / írta Porzó (Ágai Adolf) ; képeit rajz. Bér Dezső [et al.]. – Budapest : Fekete Sas, 2004. – 446 p., [32] t. fol : ill.

Czigány György: Képes krónikák, Budapest / [írta

... Czigány György] ; [akvarellek ... Gyenes Péter, Karli László] ; [rajzok ... Tóth Ferenc]. – Győr : Repro 2000 Bt., 2004. – 179 p. : ill.

*

A Fővárosi Képtár története és gyűjteménye 1945–2003 / [szerk. Sasvári Edit, Fitz Péter] ; [szövegek Fitz Péter, Földes Emília, Mattyasorvszky Péter]. – Bp.: Fővárosi Képtár-Kiscelli Múzeum, 2003. – (Fővárosi Képtár katalógusai ; 125.)

Katsányi Sándor: A fővárosi könyvtárának története 1945-ig – Budapest : Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 2004. – 420 p. : ill., 120 fotó

Bonta Mária Laura: Rákospalota-Újtelep kialakulása és története. – Buda-

pest : Erdős Renée Ház, 2004. – 67 p. : ill. ; 19 cm. – (Rákospalotai helytörténeti füzetek ; 2/1.)

Lantos Antal: Rákosszentmihály születésének okleveles emlékei. – Budapest : XVI. ker. Önkormányzat, 2004. – 92 p. : ill. ; 24 cm. – (Kertvárosi helytörténeti füzetek ; 6.)

Budáné Juhász Katalin: Utak, utcák, terek és épületek Erzsébetvárosban / [képek.: Kopp Antal]. – [Budapest] : Erzsébetvárosi Önkormányzata, cop. 2004. – 150 p. : ill. ; 24 cm

Pilinyi Péter: Józsefváros története, 1718-1848. – 2. bőv. kiad. – [Budapest] : Józsefvárosi Önkormányzat, 2004. – 83 p. : ill. ; 25 cm.

Összeállította:
Gali Ágnes

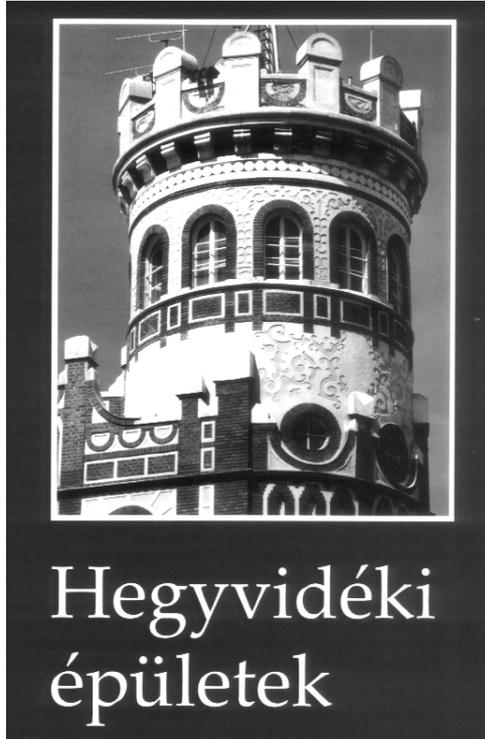
Hegyvidéki épületek

A két kiadást is megélt Hegyvidéki fotográfiák, valamint a Hegyvidéki vendéglátás kötetei után Rosch Gábor építész hatéves kutató-, gyűjtő- és fényképező munkájának eredményeként a közelmúltban jelent meg a sorozat harmadik kötete, a *Hegyvidéki épületek*. A sorozat szerkesztője dr. Müllner Jenő volt.

A kötet előszavában dr. Mitnyan György, a Hegyvidék, XII. kerület Önkormányzata polgármestere üdvözölte a helyi újság szerkesztőségének vonzaskörzetében kialakult, szakmai tudását a városrész érdekében kamatoztató közösséget – tagjai munkájának köszönhető a sorozat megjelenése. Rendkívül fontosnak tartotta a Hegyvidék épített örökségének megóvását a magán, állami és vállalkozói szférát tekintve egyaránt.

A Hegyvidék történeti múltját reprezentáló épületeket bemutató könyv panorámaképet ad a XII. kerületi iskolák, kórházak,

szállodák, templomok, középületek, lakótelepek, közintézmények, ipari épületek tervezőinek, kivitelezőinek munkáiról. Mintegy 170 oldalon, 220 képpel illusztrálva ismerte-

tik a kötetben az épületek műemléki jellemzőit, a társművészeti alkotásokat. Mindez a szerző, Rosch Gábor érdeme. Könyve a Hegyvidék c. újságban 1997 és 2003 között

megjelent, majd a kötet számára kibővített és átdolgozott helytörténeti írásait tartalmazza. A Hegyvidéki épületek a sorozat korábban kiadott, esztétikus köteteihez méltó küllemű, azonos tipográfiát alkalmazó kiadvány.

Nem előzmények nélküli a megjelenése. A 34 éve alapított, az utóbbi tíz esztendő során kéthetente negyven ezer példányban megjelenő Hegyvidék c. XII. kerületi újság a Farkasrét, a Krisztinaváros, a Virányos, a János-hegy, a Zugliget, az Istenhegy, a Svábhegy, a Márton-hegy, a Szechenyi-hegy, a Sas-hegy helytörténetének kutatómunkájával, az eredmények bemutatásával részt vett a XII. kerület múltjának feltárásában, a kutatási eredmények publikálásában, valamint a jelen kor eseményeinek feldolgozásában.

Függeléke értékes része a kötetnek. Az itt közölt, felhasznált irodalom jó áttekintést ad a korábban megjelent hegyvidéki anyagok-

Támogassa adójának 1%-ából a Budapesti Honismereti Társaságot!

Fontos a múltunk, fontos a jelenünk, de legfontosabb a jövőnk. Ennek a jövőnek építéséhez kívánunk hozzájárulni a „Városunk” című szerény kiadványunkkal, amely a szó legszorosabb értelmében közhasznú célokat szolgál, ingyenes, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókjában is olvasható. Ezúton is köszönjük támogatóinknak múlt évi hozzájárulásait, és kérjük, hogy 2005. évi tevékenységünk támogatására ajánlja fel jövedelemadója 1%-át!

**Budapesti
Honismereti Társaság
Adószám:
19673903-1-41**

Címünk: 1043 Budapest,
Berda József utca 48.

ról, névmutatója pedig a könyv használati értékét jelentős mértékben emeli.

Kahlich Endre

Dr. Kanyar József

Szorgos életének 89. évében, 2005. január 21-én, örökre eltávozott közülünk dr. Kanyar József, Állami-díjas történész, akadémiai doktor, a Somogy Megyei Levéltár nyugalmazott igazgatója, a Honismereti Szövetség örökös tiszteletbeli elnöke, Kaposvár és Kaposújlak díszpolgára, a Budapesti Honismereti Társaság tagja. Halálával a magyar tudományos élet, az egyetemes kultúra, széles látókörű, jövőt építő, jeles egyéniségét veszítettük el. Alkotói pályája, tudományos és közéleti munkássága, embersége, hite és elhivatottsága, a szülőföld iránti hártalan szeretete, mindnyájunk számára követendő, de nehezen követhető példa.

Szülőföldjét, Somogy megyét soha nem feledve, életének utolsó másfél évtizedét a fővárosban töltötte. Számos civil szervezet tagja volt. Egész életműve tükrözi hitvallását, a helytörténeti kutatás és a honismereti mozga-

lom összhangjának fontosságát. Széleskörű tudományos tevékenységét politikatörténeti, agrártörténeti, művelődés- és oktatástörténeti kutatásait önálló kötetek sora fémjelzi. Honismeret és nemzettudat című önéletrajzi műve példaként szolgál a helytörténeti munkát folytatók számára. Magas szintű, következetes szakmai elvárásai mellett élete végéig emberséges maradt. A Honismereti Akadémiákon nem akadt olyan részvevő, akivel ne váltott volna néhány szót szakmai érdeklődése mellett, kérésünkre szívesen adott tanácsot, iránymutatást. Mindig mosolygós arccal, eleven tekintettel fogadott mindenkit, szavaiban egy hasznos élet tapasztalatai rejtőztek.

Társaságunk Józsi Bácsiját, Jóska Bácsiját fizikai valójában örökre elveszítettük, de szellemiségét polcaink könyvek, cikkek sokasága őrzi. Így mindig jelen van közöttünk és mindennapjainkba épülve szinte észrevétlenül munkál tovább, mint élteben is tette.

Emlékét kegyelettel őrizzük.

Ostromtól a játszás színteréig

Előadóestek a fővárosi levéltárban

A Budapesti Históriai februári rendezvényén *Kalakán László* történész Budapest ostrom alatt – hatvan éve történt címmel tartott előadást Budapest Főváros Levéltára Teve utcai konferenciatermében. Az évforduló miatt is időszerű témát tömören összegezte. A „Budapest Festung” ostroma során mintegy 70 ezer német és magyar védő állt szemben 180 ezer támadóval. Sikertelen német felmentési próbálkozások után – Hitler tilalma ellenére – jött el 1945. február 11-én a várbeli kitörés. A véres húsdarálóból kevesen jutottak át a szovjet ostromgyűrűn.

A Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület tevékenységéről *Haraszi Gábor* ügyvezető elnök tájékoztatta a megjelenteket. Részletesen ismertette a mozgalom több mint negyedszázados történetét, a népszerű „bélyegzős-játékot”, a vándorkönyv-mozgalmat, a jeles

évfordulókhoz kötődő pályázatokat, történelmi szaktáborokat, rendezvényeket. Beszámolt a „kiskönyvtár sorozatról”, amely az ország „eldugott” helyein lévő látnivalókat is bemutatja, a 750. kötetnél tartva. A 8000 tagú egyesületnek széleskörű országos hálózata mellett jelentős határon túli kapcsolatai is vannak.

A márciusi előadáson *dr. Kriston Vízi József* néprajzkutató muzeológus kivetítéssel kísért előadást tartott A játék és játszás fővárosi színterei címmel. Fotóin felidézte a 19. század második felétől napjainkig a különféle gyermekjáték-lehetőségeket, amelyek a főváros terein, iskoláiban, óvodáiban megvalósultak. Ismertette a pedagógusok egykori képzését, ahol a mainál lényegesen jelentősebb szerepet kapott a játékos nevelési módszerek alkalmazása. Napjainkra az egykori játszótérek és játékos foglalkozások vésszen leszűkültek

– főként az anyagi lehetőségek hiánya miatt.

A dr. Székely Endre Pestszentimre Történelmi Társaság tevékenységéről *Pándy Tamás*, a szervezet elnöke számolt be. Hat évtizeden át, 1920-tól szolgált református lelkészként dr. Székely Endre a városrészben, ahol három templomot épített, cserkészcsapatot patronált, dalárdát és színjátszó kört szervezett. Nevéhez kötődik a helytörténeti kutatómunka megindítása is az egykori Népfrent keretei között. Levéltári kutatások, kiállítások, iskolákban tartott helytörténeti előadások, megemlékezések jeleztek működésüket. A mai társaságot 1989-ben alapították meg, rövid időn belül már 300 tagjuk volt. Az elmúlt 16 évben kialakították a pestszentimrei kegyeleti helyet, védetté nyilvánították, emléktáblával jelölték meg több építményt, kiállításokat rendeztek, színvonalas kiadványokat jelentettek meg és sokféle módon segítettek városrészük fejlődésében.

A Budapesti Históriai keretén belül április 6-án *József Attila* emlékeztet tartot-

tak. A résztvevőket *Breinich Gábor*, Budapest Főváros Levéltára főigazgató helyettese köszöntötte. *Veres András* irodalomtörténész a József Attila Társaság tevékenységéről és a százéves jubileumról, *Losonczy Attila* a ferencvárosi József Attila emlékhelyről és eredményeiről számolt be – előadásait számunkban külön cikkben ismertetjük. Az előadások közben *Nyári István* előadóművésztől a Dunánál és az Óda című verseket hallhattuk. A Műhely keretein belül a II. kerületi Közéleti Mozgalom Helytörténeti Körének tevékenységéről *Fraknoi Iván*, a kör elnöke számolt be. Főként az ifjúságot célozva 1994-től 111 helytörténeti sétát vezettek, a II. kerület 76 műemlékéhez. Egykori kőbányák, téglá- és mészegetők, kolostorok és ma is létező barlangok, források kerültek be így a köztudatba. Most a kerület területén egykorvált falvak emlékeinek bemutatására készülnek. Munkájukról a januári számunkban jelent meg előzetes.

Tóth József

A szaléziak Óbudán

Az óbudai Szent Lajos Ház és a Segítő Szűz Mária Kápolna történetét írta meg *dr. Pintér Endre* nyugalmazott sebész főorvos, helytörténész Budapest III. kerülete helytörténeti füzet-sorozatának 2004. évi második számában (A szaléziak Óbudán).

Kötetében rövid áttekintést nyújt a Szalézi Társaság történetéről, magyarországi letelepedéséről. Az alapító Don Bosco Szent Jánosról, és a honi rend megalapítójáról, Zaféry Károlyról is olvashatunk.

Óbudára 1920-ban érkezett meg a rend. A sze-

gény, elhagyott, társadalomból kirekesztett fiúk nevelésével foglalkozó szaléziak a Kiscelli utca 79-ben lévő Szent Alajos Árvaház és mellette lévő kápolna vezetését, 1912-ben történt alapítása után nyolc évvel vették át. Dr. Pintér Endre sorra veszi az intézmény vezetőit, jelentős személyiségeit és tevékenységüket: az árvaház működtetésének körülményeit, kulturális missziójukat.

A szerzet 1950-ben történt kényszerfeloszlata után is követhetjük az épületek és lakóik sorsát, utóbbiak mindennapos harcát az épület és a kápolna

megmentéséért. A rendszerváltás után, 1991-ben

állították vissza a rend tulajdonjogát, és egy évvel később kezdték meg a Bécsi út 177-es épület átépítését. Majd megint egy évvel később a szomszédos telken korszerű rendház is épült. Ismét a Szalézi Társaság tulajdonába került 2002-ben a Kiscelli utcai ingatlan is. A száraz tények mellett, az óbudai szerzetesrend mai életét, neves személyiségeit szintén megismerteti az olvasókkal.

A szép, izléses kiállítású kiadványt sok fotó, dokumentum melléklet, forrájegyzék és hat idegen nyelven írt rövid rezümé zárja.

sz.m.

MEGHÍVÓ

DON BOSCO SZALEZI MŰVEINEK
SZENT ALAJOS KÖRE

1925. este pontosan 6 órakor

a Szent Alajos Árvaház javára gyönyörű kiállításban
FARKAS IMRE

IGLÓI DIÁKOK

címmű poétikus, dalokkal kísért 4 felvonásos színdarabját adja elő, amelyre minden érdeklődőt szeretettel elvárunk.

A fennsőbbpályákkal kezeltett dehis magyar művi, amelynek még a csendes atomerővel is kiválasztott ma: a tengerrel szembe és súlyos életkörülmények között – a régi jó IGLÓI, amit talán sokan vittek nem IGLÓI – ebben a kedves díszítésű előadásunk meg előtűnik. Ide szökken magyarságunk boldog világa s mi jövedvénye hazagunk. Itt ott egy könyvet megszólunk el és kitérők kitérők, hogy a tiszta magyar írásunk gyönyörűsége, a magyar dal fontú segítség beállíjjon, mint ahogy az élet adó eső ruhog a magyar földre – magyar virágokat fakasztva, pompázó tavaszt, viruló reményű ébresztve a mi szívünkben.

Feltöltésüket a nemek által kiderítve fogadjuk. Helybirtokló igényeket a Szent Alajos Árvaházban a Boszorkány P. könyvtárával szembe állított Villamos kábelvezetés a Bécsi út 177-es villamosnál. Megint szabás megáll.

Meghívó jótékonsági előadásra a Szent Alajos Árvaház javára

Vendégségben Palócföldön

Folklorisztikai írások a 20. század végétől

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Pinceklubjában november végén dr. Bodó Sándor, a Budapesti Történeti Múzeum főigazgatója mutatta be Kriston Vízi József *Vendégségben Palócföldön* című gyűjteményes kötetét.

Könyve a néprajzkutató szerző mintegy negyedszázados kutatómunkájába ad betekintést, tizennégy hosszabb-rövidebb tanulmánya révén. Írásai korábban szét-szórta, különböző szakmai

folyóiratokban, monográfiákban voltak csupán hozzáférhetőek. Most egy csokorba gyűjtve ismerhetjük meg a Palócföld és a tágabb Észak-Magyarország népi játékait, társas szórakozási formáit, farsangi szokásait, halottas búcsúztatóit...

A népi kultúrának ezek a hagyományai a fővárosban sem ismeretlenek. A budapestiek többsége még csak másod-, vagy harmadgenerációs „itt lakó”, családi hagyományaik részben őrzik

még annak a tájnak a szokásrendszerét, ahonnan szüleik, nagyszüleik érkeztek. Sokuk számára az itt bemutatott népszokások a néhai szűkebb pátriát idézheti fel!

Szerzőnk életútja is elkötelezettségét tükrözi.

– Egyetemistaként az Abaúji Hegyközben és az ország legtávolabbi északkeleti csücskében lévő Pusztafaluban – oda két évig rendszeresen el-ellátogatva – a már jócskán változó játék- és szórakozáskultúra szerkezetét vizsgáltam (ez lett tárgya diplomamunkámnak is).

Kriston Vízi József 1978-ban, Debrecenben végzett, majd a tiszaujvárosi (leninvárosi) Helytörténeti Gyűjtemény vezetőjeként indul el választott pályáján. Gyűjteményvezetőként kezd, de egy év múlva már Heves megye központjába, Egerbe hívják, ahol rövidesen bekapcsolódik az 1960-as évek közepén megkezdett, un. Palóc Kutatásba.

– Ekkor „hivatalosan” is módomban nyílt arra, hogy a témák közé még Lajos Árpád szorgalmazására fölvetett játék és játszás körét vagy negyven észak-magyarországi településen kutathassam. Így sikerült nyomára bukkanni például több, már a folklórizmus fogalomkörébe tartozó legújabb kori szokás-gyakorlásnak, a közösségi, kis- és nagyobb csoportokat érintő és szervező társas együttléti és szórakozási formáknak. Kikerülhetetlen volt ez, hisz’ akkoriban (is) szemünk előtt zajlott egy újfajta érték átrendeződés, amely a távoli falvakban is érzékelhető „kényelem-szocializmus” hatására mind a szellemi, mind pedig a tárgyi világra – most már tudjuk, csak egy rövid időre, de jelentősen – befolyással volt.

A Hermann Ottó Múzeum gondozásában megjelent kötet számos illusztráció, lekottázott ének és vers közlésével eleveníti fel olvasója előtt a 20. századvégi Magyarország keleti része életének hétköznapjait és ünnepnapjait.

—g.t.—

Maskarás csoport az „aszonyfarsangon” (1983) A szerző felvétele

Tanulmányok a rákosmenti iskolák történetéből

Az Erdős Renée Ház 2003 novemberében indította útjára a Rákosmenti helytörténeti füzetek kiadványsorozatát. A jelenlegi könyv (*Tanulmányok a rákosmenti iskolák történetéből*) a sorozat harmadik köteteként - 210 oldalon - a teljes kerületi iskolatörténet bemutatásának feladatát vállalta fel.

Szerzői: Szanyi Dezső történelemtanár, a XVII. kerületi történelemtanárok munkaközösségének vezetője (bevezető tanulmány a magyar iskolaügy fejlődéséről, Rákoscsaba iskoláinak bemutatása); dr. Dombóvári

Antal történelemtanár, egykori iskolaigazgató-helyettes, az Erdős Renée Ház munkatársa (rákoskeresztúri, rákosligeti és – részben – rákoscsabai rész); Ádám Ferenc az Erdős Renée Ház történész-muzeológusa (a rákoshegyi oktatási intézmények története).

A sorozat és a könyv tervezője Novák Fanni grafikusművész, szerkesztője Ádám Ferenc volt.

Részlet a szerkesztő előszavából: „Miért éppen *Tanulmányok a rákosmenti iskolák történetéből* a könyv címe? Miért nem például: *A rákosmenti isko-*

lák története vagy rimelve a *Helytörténeti füzetek* első számára: *Oktatás a Rákosmentén?* A válasz egyszerű! Egyrészt a helyi iskolák történetét nem lehet ilyen terjedelmi keretek között bemutatni – ahogyan az egyik szerző megfogalmazta, egy iskoláról tudott volna annyit írni, amilyen hosszú a teljes munkája. Másrészt természetes, hogy amíg egyes intézmények esetében adatok garmadája közül válogathatott az író, sokszor éppen a terjedelmi korlátok miatt fájó szívvel mellőzve értékes, érdekes for-

rásokat, addig máskor szintén hatalmas irattömeget kellett átnéznie, hogy egy-egy tényadatot kiszűrjön az általa vizsgált tárgyra vonatkozóan...”

A könyvnek nem csak az a célja, hogy az olvasó tanuljon belőle, hanem az is, hogy segítséget nyújtson a jövő kutatóinak. Azoknak is, akik majdan egy iskola történetét kívánják bemutatni 210 oldalon, azoknak is, akik éppen csak a kötelező, minimális szakdolgozati oldalszámot akarják elfogadható tartalommal megtölteni.

Á.F.

Lokálpatrióta képeslapok

Ha az ember valahol jól érezte magát, szereti képeslapon tudatni szereteteivel, ismerőseivel. A képeslapküldés (és -gyűjtés) a fotózás és videózás korában sem halt ki, ezért különös értékük van ezeknek az általános turisztikai csalogatókon túl, a helyi látnivalókra, értékekre figyelmet felhívó kiadványoknak, melyek a mai figyelmességén túl idővel egy korszak dokumentumaivá is lesznek későbbi korok számára.

A Hegyvidék Lapkiadó (az újság és könyvek megjelentetése mellett) a lokálpatriotizmusra tevélegesen is hangsúlyt fektetve, és élve azzal, hogy kiváló fotósok dolgoznak e vidéken, egy fotópályázatot kö-

vetően 12 darabból álló hegyvidéki képeslap-sorozatot adott ki. Ezekben a felújít-

Képeslap a Barabás-villáról és

tott Barabás-villa, a Királyhágó tér, a Hollós út, városmajori Jézus szíve Plébánia, a Jókai agóra, a János-hegy

az Erzsébet kilátóval, a Normafa, a gyermekvasút, a Harangvölgy, a Hunyad-órom a Tündér-szikláról, valamint archív képeken a Svábhegy és Zugliget régi és új értékei jelennek meg. A fotóművészek: Árvai Mátyás, Hajdu Zoltán, Janzsó Tamás, Koczina Gyula, Rácz

egy Hollós úti házról

Géza, Tóth Dezső, és Titkó Ildikó grafikusművész az ismert táj és a megújuló lakó-környezet új arcát mutatják fel a XII. kerület címerével egységesített képeslap-sorozaton. Aki messziről jön ide pihenni, kikapcsolódni, vagy aki büszkélkedni akar barátainak azzal, hogy itt élhet, ebben a környezetben, egyaránt örülhet, hogy az általános Budapest-lapokon túl most szűkebb pátriánkat is hazaviheti, vagy elküldheti emlékebe.

Szeretnénk biztatni minden kerületet, hogy hasonlóképp helyi kiadványokkal ápolják a környezetükről fontosnak tartott ismereteket, népszerűsítsék azokat! Talán ezzel is gazdagíthatjuk Európát, és per sze önnön magunkat.

muzsáy

Húsvét Óbudán

Népművészeti kiállítás a múzeumban

Az Óbudai Múzeum március 17-én megnyílt kiállítása (Húsvét 2005) a húsvéti ünnepkörhöz kapcsolódó népművészeti tár-

gó mester mives munkáit láthatjuk. A kiállítást dr. Györgyi Erzsébet néprajzkutató nyitotta meg, majd a résztvevőknek Szabó

gyak világába ad betekintést. Az időszaki tárlaton Bognár László tojáspatkó és Kövér György fafara-

Zoltán (duda) és Juhász Katalin (húsvéti énekek) nyújtott előadásával maradandó élményt.

Felelős szerkesztő: Gábrriel Tibor
Szerkesztőbizottság: Breinich Gábor, Buda Attila, dr. Kriston Vizi József, Sándor P. Tibor, Sipos András,
Alapította a Budapesti Honismereti Társaság és a Budapesti Történelmi Múzeum.
Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság
(1043 Budapest, Berda József u. 48., tel.: 370-0652)
Nyomás: Kolofon Kft., ISSN 1418-4273

Szent György-nap a Liteában

A Lánchíd Kör április 21-én 17 órai kezdéssel a budavári Litea Könyvesbolt és Teázóba (Budapest, I. Hess András tér 4.) egy Szent György-napi megemlékezésre invitálja vendégeit. Az alkalomhoz illően a Szent György szobor másolatairól dr. Kerny Teréz művészettörténész, az MTA Művészettörténelmi

Kutatójának munkatársa tart előadást.

Május 30-án szintén 17 órai kezdéssel a Budai Vigadó – Magyar Művelődési Intézet (Budapest, I. Corvin tér 8.) földszinti termében rendezik meg éves közgyűlésüket, amelyet egy Iránról szóló, diavetítéses beszámolóval (előadója: dr. Póka Gyula) zárnak.

F.: Budapesti Honismereti Társaság

1043 Budapest,
Berda József u. 48.

Ingyenes lapunk kereskedelmi forgalomba nem kerül, megtalálható a budapesti kerületek múzeumaiban, helytörténelmi gyűjteményeiben, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókjaiban. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Nemzeti Évfordulók Titkársága, a Nemzeti Kulturális Alapprogram Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Szakmai Kollégiuma valamint a budapesti kerületek önkormányzatainak támogatásával jelenik meg.